

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

27 Kasım 2016

2029 EMRE, Gülder. Le portrait de Hasan Ali Yücel peint *Yücel Hasan*
par Feyhaman Duran. *Synergies Turquie*, 7 (2014) *220422 A.*
pp. 63-69. Abstract(s): Turkish & English.

220422

DIA

YÜCEL, Hasan Âli

Tahir-Gürçağlar, Şehnaz

A cultural agent against the forces of culture: Hasan-Âli Yücel .-- State University of New York, Albany, 2003 : Agents of translation

Edit. John Milton, Paul Bandia , pp. 161-188,
; Yücel, Hasan-Ali

220422

Yücel Hasan-Âli

2489 TAHİR-GÜRÇAĞLAR, Şehnaz. A cultural agent against the forces of culture: Hasan-Âli Yücel. *Agents of translation*. Ed. John Milton, Paul Bandia. Amsterdam: Benjamins, 2009, (Benjamins Translation Library: EST Subseries, 81), pp.161-188. [Republican politician (1897-1961), responsible for setting up the Translation Bureau which produced modern Turkish versions of Eastern and Western classics 1940-1966.]

220422

YÜCEL, Hasan Âli

---

1 AYHAN UÇAR, Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde ortaöğretimde gerçekleştirilen türk dili ve edebiyatı eğitimi, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009

---

2 FEYZA DEMİRTAŞ, Hasan Ali Yücel'in eğitim anlayışında din, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010

1033. **Yücel, Hasan-Âli**: Edebiyat tarihimizden / Hasan-Âli
Yücel. - Ankara. - (Türkiye İş Bankası kültür yayınları :
Seri 1 ; ...)

Inhaltsang. d. türk. Werkes: Studien zum Werk d. Schrift-
stellers Yakup Kadri Karaosmanoğlu 29 A 3757
1. (1957). - 307 S. : Ill. - (... ; 6) 29 A 3757-1

1034. **Yücel, Hasan-Âli**: Mantık dersleri / Hasan-Âli Yü-
cel. - [S.l.], 1953 (İstanbul : Millî Eğitim Basımevi). - 111 S.
: Ill.

Inhaltsang. d. türk. Werkes: Vorlesungen über die Logik
29 A 11279

05 OCAK 1996

Yücel
Hasan-Âli
(K. D. 1957)

and ed. P.A. Andrews with the assistance of R. Benninghaus, Wiesbaden 1989, 58-62, 265 and map 1; F. Bajraktarević, in *EP* art. *Yörük*; D.G. Bates, *Differential access to pasture in a nomadic society. The Yörük of southeastern Turkey*, in *Perspectives on nomadism*, ed. W. Irons and N. Dyson-Hudson, Leiden 1972, 48-59; idem, *Nomads and farmers. A study of the Yörük of Southeastern Turkey*. Ann Arbor 1973; Th. Bent, *The Yourouks of Asia Minor*, in *J. of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, xx/3 (1891), 269-76; P.N. Boratav, *Textes de la tradition orale des Yörük et des Tahtacı*, in *Mélanges offerts à Louis Bazin*, ed. J.-L. Bacqué-Grammont and R. Dor, Paris 1992, 129-35; W. Brüggemann, *Yayla. Form und Farbe und türkischer Textilkunst*, Frankfurt a. M. and Berlin 1993; V. Çabuk, *İA*, art. *Yörükler*; N. Demir, *Einige Merkmale yörükischer Dialekte*, in *Symbolae turcologicae*, ed. A. Berta, B. Brendemoen and C. Schönig, Uppsala 1996, 61-70 with a bibl. of earlier linguistic field-work; M. Tayyib Gökbilgin, *Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân*, Istanbul 1957; Kemal Güngör, *Anadolu yörüklerin etno-antropolojik tetkiki*, Ankara 1941; H. İnalçık, *Osmanlılar'da rayyyet rûsûmü*, in *Belleter*, xxii (1959), 575-610; idem, *The Yörüks. Their origins, expansion and economic role*, in *Oriental carpet and textile studies*, i, ed. R. Pinner and W. Denny, London 1986, 39-65; idem, *The Ottoman state. Economy and society, 1300-1600*, in *An economic and social history of the Ottoman Empire, 1300-1914*, ed. H. İnalçık and D. Quataert, Cambridge 1994, 9-409, esp. 34-43; *Yörük. Nomadenleben in der Türkei*, ed. A. Kunze, Munich 1994; J.-P. Roux, *La sédentarisation des nomades Yörük du vilâyet d'Antalya*, in *L'Ethnographie*, N.S. lv (1961), 64-78; M.-H. Sauner-Nebioglu, *Evolution des pratiques alimentaires en Turquie. Analyse comparative*, Berlin 1995 (Yörük cuisine from Denizli); M. Tsakyroglous, *Die Jüriken*, in *Das Ausland*, lxiv/18 (1891), 341-4, lxiv/19 (1891), 366-71; H. Wenzel, *Forschungen in Inneranatolien. II. Die Steppe als Lebensraum*, Kiel 1937. (BARBARA KELLNER-HEINKELE)

YOUNG TURKS [see YEŪI 'OTHMĀNLĪLAR].

YOZGAT, a town of north central Anatolia, lying some 160 km/100 miles east of Ankara on both sides of a tributary of the Delice Irmak (lat. 39° 50' N., long. 34° 48' E., altitude 1,320 m/4,330 feet).

It was founded by members of the Djebbārzāde/Çapanoghlu family (supposedly *yo*z means "pasture, herd", while *gat* is a dialectal word for "town"). On record since 1116/1704, this dynasty, possibly of Mamalu-Türkmen background, constituted one of the major *şāyān* lines of central Anatolia, controlling a territory far beyond its original power-base in the *sandjak* of Bozoğ (*wilāyet* of Rūm, see Özcan Mert, *XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Çapanoğulları*, Ankara 1980). Very few towns existed in this region when the Djebbārzāde came to live in Yozgat sometime in the mid-12th/18th century. The settlement grew as the Çapanoghulları encouraged immigration, part of it non-Muslim (V. Cuinet, *La Turquie d'Asie*, Paris 1892, i, 297; this author stresses the modern, well-built aspect of the town, which at that time possessed 15,000 inhabitants). Such urban development conformed to a pattern not rarely encountered in the 12th/18th century, when the Ottoman state encouraged its appointees to revive trade and communications; slightly earlier, Newshehir [q.v.] had been established, located only about 150 km/95 miles to the south. Muştafā Paşa built the new town's principal mosque, along with a mausoleum for the founder's family (1192/1778). It was enlarged by his son Süleymān Beg in 1210/1795, who created a unique ensemble by transforming the *son djemā'at yeri*

of the older mosque into a link between the two structures (G. Goodwin, *A history of Ottoman architecture*, London 1971, 400-2).

The next major event in the history of Yozgat pertains to the Turkish War of Independence, when in 1920 members of the Çapanoghlu family, still powerful in the area, in the name of Sultan Meĥmed VI Waĥīd al-Dīn rebelled against the Nationalist forces led by Muştafā Kemāl (Atatürk). The uprising was quelled by the Yeşil Ordu troops of Çerkes Edhem [q.v.]; however, the latter's demand that a governor deemed responsible for the incident be handed over to him for punishment was refused by Muştafā Kemāl. These events are often regarded as the beginning of the rift between Atatürk and Çerkes Edhem (see art. *Yozgat*, in *Yurt ansiklopedisi, Türkiye il il, dünü, bugünü, yarın*, x, Istanbul 1982-4, 7646-7; contains extensive bibl.). They may also have caused the Turkish language to acquire the expression *bu işin altından bir çapanoğlu çıktı* to denote a troublesome situation. Present-day Yozgat is an *il* or provincial capital (over 36,000 inhabitants in the 1980s) and the centre of a largely rural area. A lack of industrial employment opportunities, and the fragmentation of village holdings, have led to large-scale emigration from this area.

Bibliography: See also Naval Intelligence Division, Admiralty Handbooks, *Turkey*, London 1943, ii, 594-5 and index. (SURAIYA FAROQHI)

YÜCEL, HASAN 'ALİ (1897-1961), Turkish statesman, educator and author.

He was born, the son of a post and telegraph inspector 'Alī Riḏā and Neyyire, the daughter of an army colonel, in Istanbul on 17 December 1897. Hasan 'Alī attended the *Wefa' İḏādisi* between 1911-5, and then, after military service during the First World War, graduated from Istanbul University in 1921. Until 1927, he worked as a teacher in several lycées in Izmir (Erkek Muallim Mektebi) and Istanbul (Kuleli, Istanbul Erkek, Galatasaray) where he lectured on philosophy, literature and Turkish language. He continued his career at various posts in the Ministry of Education, and was sent to Paris to study the French educational system. In 1935 he was elected to Parliament as the representative for Izmir of the Halk Partisi, and in 1938 was appointed the Minister of Education, playing a leading role in the Turkish modernisation process by initiating various reforms within the educational and cultural spheres. The translation of various world classics and encyclopaedias, the establishment of the Ankara State School of Music, studies on the Turkification of language and the realisation of the Village Institutes project [see KHALKEVİ] were among his major initiatives. After resigning from office in 1946 and from the party in 1950, he served as the consultant to İş Bankası Cultural Publications between 1956-60. During 1960, he worked on the Commission for the Preparation of the National Education Plan. He died in Istanbul, on 26 February 1961.

Throughout his life, Hasan 'Alī wrote many books and articles for various newspapers and magazines, including *Akşam*, *Ulus*, *Cumhuriyet*, *Öncü* and *Dünya*. The most often recurring themes of his works were culture, education and philosophy; in them, he expressed his faith in modernisation harmonised with traditional values. He also wrote poetry and collected his works in several volumes.

Bibliography: 1. Selected works. *Goethe, bir dehanın romanı*, Istanbul 1932; *Türk edebiyatına toplu bir bakış*, Istanbul 1932; *Dönen ses*, Istanbul 1933; *Fransada kültür işleri*, Istanbul 1936; *Pazartesi konuşmaları*, Istanbul 1937; *Türkiyede orta öğretim*, Istanbul

YÜCEL

ne Adası (R. L. Stvenson, 1992), *Oliver Twist* (C. Dickens 1992), *Hamlet* (W. Shakespeare İst. 1992).

Kay.: B. Larousse 24/12655; İ. Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İst. 2002, s.10-20,121; A. Kabacalı, *Kültürümüzde. İnsan Adaları* s. 392-394; *RTES* s.637-638; *ŞYS* s.667-668; *TBEA* 2/925-927; *TDEA* 8/624; *TEA/AÖ* 4/1242; *TYA* s.1026. → Yaz. Krl.

YÜCEL, Erdem (1.2.1936-): Arkeolog. İstanbul'da doğdu. Kuzguncuk 25. İlkokul, Beyoğlu istiklal Lisesi ve İ.Ü. EF Arkeoloji Bölümünden mezun oldu (1964). 1965 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğüne uzman olarak girdi. Bu kurumda Divan Edebiyatı, İzmit, Türk İslam; Ayasofya, Kayseri, İstanbul Hisarlar müzelerinin müdürlüklerini yaparak üniversiteye geçti. 1996'dan sonra Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim görevlisi oldu. Makaleleri *Turkish Daily News*, *Sanat Çevresi*, *Antik Decor*, *Art Decor AD*, *Arkeoloji Sanat*, *Fenerbahçe Spor Dergisi*, *Mozaik* dergilerinde yayımladı. Edirne TV'de kültürel programlar hazırlayıp sundu (1997-2000). *Khora ve Hagia Sophia* adlı eserleri 7 dile, *The Mozaic* kitabı da 3 dile çevrildi. Türk Basın Birliği, Türk Edebiyatı Cemiyeti, İLESAM üyesidir. **Eserleri:** *Boğaziçi Koruları* (1970), *Yeni Cami Hünkâr Kasrı* (1971), *Hırka-i Saadet Dairesi* (1980), *Hagia Sophia* (1983), *Khora* (1983), *Ayasofya Müzesi* (1985), *Acaba Ne Yazmalı?* (1985), *The Mozaic of Hagia Sophia* (1985), *The Great Palace* (1985), *Kartacalı Hannibal* (1986), *Blue Mosque* (1986), *Objektiften Seçmeler* (1991), *Gebze ve Eskihisar* (1991), *Türkiye'de Müzecilik* (1999), *İslam Öncesi Türk Sanatı* (2000).

Kay.: "Aydın Önerdiğimiz Kitapları", *Bütün Dünya*, Ocak 2000; Yusuf Dursun. "Türkiye'de Müzecilik", *Türk Edebiyatı* dergisi, Ağustos 2000; *TYA* s.1026. → İ. İŞİK

YÜCEL, Hakkı (1952-): Kıbrıslı şair. İnönü (Sinde) köyünde doğdu. Lefkoşa Türk Lisesini bitirdikten sonra, İstanbul Tıp Fakültesine

girdi. İhtisasını tamamlayarak, 1981 yılından itibaren göz hekimi olarak çalışmaya başladı. Şiirlerini lise yıllarında yazmaya başladı. "74 Kuşağı" olarak bilinen genç şairler grubundandır. Şiirlerinden bazıları Türkiye ve Kıbrıs'ta çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlandı. **Eseri:** *Acı Sürgün* (1986).

Kay.: *KTE*, s. 218. → G. OKUTAN

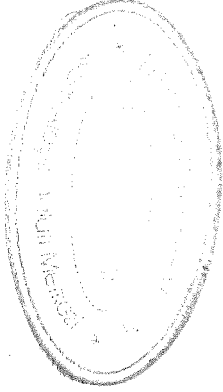
YÜCEL, Hasan Âli (17.12.1897-26.2.1961): Şair, eğitimci ve siyaset adamı. İstanbul'da doğdu. Maliye Nezareti memurlarından Ali Rıza Beyin oğludur. Annesi, 1890'da Japonya dönüşü batan Ertuğrul Fırkateyninin süvarisi Tekirdağlı bahriye kaymakamı Ali Beyin kızı Neyyire Hanımdır. İlk öğrenimini Yeşiltulumba'da Yolgeçen ve Topkapı'da Taşmektep mahalle mekteplerinde gördü. Aksaray-Yusufpaşa'daki Mekteb-i Osmani'de rüşdiye tahsilini tamamladı. 1915'de askere alındı. 1918'de girdiği Hukuk Mektebinden ayrılıp Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümü ile Darülmualimin-i Âliye'ye devam ederek 1921'de mezun oldu. Bir yıl kadar Edebiyat Fakültesinde inzibat memurluğunda bulundu. 1922'de İzmir Erkek Öğretmen Okulunun Türkçe-Edebiyat öğretmenliğine atandı. İzmir'de Muallimler Birliği ile Türk Ocağı şubelerini kurdu. Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabulünden sonra İstanbul Küleli Askeri Lisesinde felsefe ve içtimaiyat, Galatasaray Lisesinde Malumat-ı Vataniye (yurttaşlık bilgisi) dersleri verdi. 1927 başında Maarif Vekaleti genel müfettişliğine tayin edildi. 1930'da araştırma ve inceleme için Paris'e gönderildi. Paris'te öğrenci müfettişliği yaptı. 1931 yılında Mustafa Kemal'in üç ay süren yurt gezisine katıldı. 1932'de kurulan Türk Dili Tedkik Cemiyetinde görev aldı. 1933'te kurulan Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Müdürlüğüne getirildi. Aynı yıl Maarif Vekaleti Orta Öğretim Genel Müdürü oldu. 1935'de İzmir milletvekili olarak TBMM'ne girdi. 28 Aralık 1938'de Celal Bayar kabinesinde Maarif Vekili oldu. Cumhurbaşkanı

10.138

tarikh VE toplum

aylık ansiklopedik dergi

EKİM 1997 • CİLT 28 • SAYI 166

4 Zeki Arıkan
Hasan-Âli Yücel ve
Tarih Bilinci

13 Kurtuluş Kayalı
Bir Türk Aydınının
Trajik Portresi

19 KRONOLOJİ
Murat Koraltürk
Hasan Âli Yücel
(1897-1961)

22 Cemil Koçak
Öner-Yücel Davâsı

31 ALBÜM
“Her Ömrün
Hikâyesi
Bir Masaldır...”

35 Aslan Kaynaradağ
Felsefeci Yücel'in
Üniversite Yılları

41 Antonio Jurado-Aceituno
Sünnî Dirilişi Üzerine
Bir Gözlem

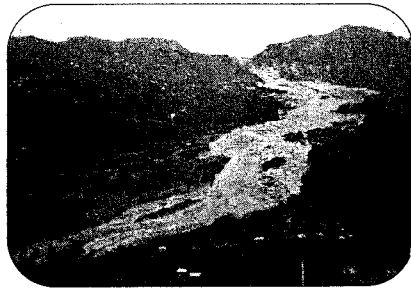
45 Nejat Gülen
Adalarda
Balıkçılık
Son Uskumru

51 Feridun
M. Emecen
Harşit Vâdisi'ne
Bir Seyahat

56 Mehmet Başaran
Bağcılık ve Bağ Hastalıkları

62 KOLEKSİYONCUNUN DAĞARCIĞINDAN
Selâhattin Adil Paşa'nın
Çay Ziyafeti

63 KİTABIYAT
Zeki Arıkan
Yücel ve Kültür Reformu

ÖN KAPAK: Hasan Âli Yücel
ARKA KAPAK: Ramiz'in çizgileriyle Hasan Âli Yücel (İletişim Yayınları Arşivi)

16 KASIM 1997

120382

Ahmed Güner Sayar
Hasan Âli Yücel'in
Tasavvufî Dünyası
ve
Mevlevîliği

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi Yayın ARGİT Bölümü	
Dem.No.	120382
Taa.No.	297.75 JAY. H

13 ŞUBAT 2003

ÖTÜKEN

İstanbul
2002

D 2422

HASAN-ÂLİ YÜCEL'İN EĞİTİM VE KÜLTÜR POLİTİKASI

Mustafa Ergün*

Türk millî eğitimine damgasını basmış ve devamlı hatırlanan eğitim bakanlarının ilk sıralarında, özellikle 2. Dünya Savaşı yıllarında Türk eğitim ve kültürüne kendine has yöntemlerle hizmet etmiş olan Hasan-Âli Yücel gelmektedir.

Hasan-Âli Yücel, Cumhuriyet döneminde, eğitim bakanlığına getirilmiş "meslek mensubu" (eğitim hizmetinde öğretmen, müfettiş, genel müdürlük gibi görevleri yapmış) ilk kişidir. İsmet İnönü zamanında beş kabinenin değişmez eğitim bakanı olarak, Cumhuriyet döneminde en uzun süre eğitim bakanlığı yapmış kişidir. Öğretmenlerle "Necati tarzında" bütünleşen ikinci eğitim bakanı olmuştur.

O yıllarda köy öğretmenleri yetiştiren *Köy Enstitülerini* bütün imkânlarıyla destekleyen, dünya medeniyetinin *klâsik eserlerini Türkçeye çevirme* hareketini başlatan ve herkesin birbiriyle savaştığı, sınıf ve milliyet temelinde dayanarak birbirini öldürdüğü dönemde Türkiye'de bir *hümanist* hava oluşturmak isteyen Hasan-Âli Yücel kimdi?

Hayatında bazı karakteristik noktalar

Hasan-Âli Yücel'in hayatındaki en karakteristik nokta, ailesinin tarikat ve tekkelerle yakın ilgisidir. Kendisi Mevlevihanede naat okumuş, müezzinlik yapmış, mevlevî ayinlerine katılmıştır. Mevlevihane'nin şeyhi Mehmet Celâleddin Dede Efendi ve din âlimlerinden ve Diyanet İşleri Başkanlığı da yapmış olan Prof. Şerafettin Yaltkaya ile yakın dostlukları

• Prof.Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Eğitim Fakültesi Dekanı
Bu yazının bazı kısımları, Millî Eğitim Bakanlığı ve D.T.C.Fakültesi tarafından 17.12.1997 tarihinde Ankara'da yapılan "Doğumunun 100. Yılında Hasan-Ali Yücel'i Anma Toplantısı"nda tebliğ olarak sunulmuştur.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINI Sıra No:YTÜ-FE-AK-97-0314
FAKÜLTE YAYIN No: FE-BDE.-97-002
PUBLICATION DE L'UNIVERSITE TECHNIQUE DE YILDIZ No: YTÜ-FE-AK.-97-0314
PUBLICATION DE LA FACULTE No: FE-BDE.-97-002

HOMMAGE A
HASAN-ÂLİ YÜCEL
ANMA KİTABI

EKİNLER VE ZAMANLAR KAVŞAĞI
ÇEVİRİ / TRADUCTION
CARRFOUR DES CULTURES ET DES TEMPS

© 1997

Sous la direction de
Hasan ANAMUR
Yönetiminde

Türkiye Diyanet Vakfı,
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi

Dem. No: 50238

Tas. No: T810
GEV.E

UNESCO TÜRKİYE MİLLİ KOMİSYONUNUN KATKILARIYLA
AVEC LA CONTRIBUTION DE LA COMMISSION NATIONALE TURQUE DE L'UNESCO

1997 İstanbul

YÜCEL, HASAN-ÂLİ

HASAN-ÂLİ YÜCEL

FAİK REŞİT UNAT

Türk Tarih Kurumu Hasan-Âli Yücel'i de, çalışmalarına fiilen katılamıyacak üyeleri arasına karışmış gürmenin derin üzüntüsü içindedir.

20 Nisan 1938 tarihinde Kurum üyeliğine kabul edilmiş bulunan Yücel, 26 Şubat 1961 tarihindeki beklenmiyen ölümüyle artık Kurum'un eski üyelerine mahsus şeref listesindeki yerini almış bulunuyor.

Hasan-Âli Yücel, 16 Aralık 1897 tarihinde İstanbul'da Şir Merd Çavuş mahallesinin Topkapı Caddesindeki mükerrer 80 numaralı evde doğmuştu. Babası ünlü Posta ve Telgraf Nazırı Hasan Âli Efendi'nin (1827-1895) oğlu Maliye Nezareti memurlarından Ali Rıza Bey (Ölm. 19.XII.1937), annesi Ertuğrul faciasının şehitlerinden gemi Süvarisi Deniz Yarbayı Tekiroğlu Ali Bey'in kızı Neyyire Hanım'dır. Te-yemmünen dedesinin adı ile nüfus kütüğüne kaydettirilen Hasan - Âli, Altımermer'deki Yolgeçen mahalle mektebinde ilk öğrenimini yaptı ve Rüşdiye (Orta) tahsilini de Aksaray'da Yusuf Paşa civarında bulunan ve "Mektebi Osmani" adını taşıyan¹ özel okulda tamamladı (Temmuz 1911). Bunu mütaakip o tarihlerde henüz lise teşkilâtına tâbi tutulmamış bulunan tarihî Vefa İdadisine girdi. Sonradan lise haline getirilen bu okulun son sınıfında iken, 11 Nisan 1915'te askere çağırılarak Yedek Subay Talimgâhına sevkolundu.

Hasan-Âli, daha küçük bir çocuk iken ev halkını zaman zaman karşısına oturtup ilk öğretmenlik temrinlerini yapmaya başlamış ve Rüştiye sınıflarında da okumaya düşkün, uyanık ve şair ruhu gittikçe gelişen bir genç olarak tanınmıştı. Onunla ilk arkadaşlığımız Balkan Harbinden önceki yıllarda haftanın mecmualarıyla forma halinde yayımlanan bazı edebî ve tarihî eserlerin satışa yayıldığı Perşembe günü

¹ 1876 da Hüseyin Avni Bey adında bir zat tarafından kurulmuş olan, kızlar ve erkekler için ayrı ayrı bölümleri ihtiva eden, ibtidai (ilk) ve rüşdi (orta) sınıfları bulunan bu özel okul eğitim ve öğretimindeki ciddiyetle tanınmıştı. Birinci Cihan Savaşı sonlarına doğru kapanmıştır.

D 137

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

T.T.K. Bellefen, c. XXV / sayı: 98

Nisan - 1961, s. 291 - 306.

21 TEMMUZ 1993

Aylık Kurt Yayınları
Küçük Boy : 6

Nejdet Sançar

~~H a s a n Â l i~~ ile Hesaplaşma

3068 056

379.56 / SAN.H

İŞİL MATBAASI

İSTANBUL

1 9 4 7

27 NISAN 1996

TDV İslam Araştırmaları
Merkezi Statü Kurumuna
Orhan Türk Güllüoğlu'nun
VARDIR.

Doğumunun 100. yıl dönümünde Mevlevî bir Maarif Vekili Hasan Âli Yücel

MUSTAFA KARA

17 Aralık 1897'de bir şeb-i arusda İstanbul'da doğdu. Tahsilini bu şehirde yaptı. Darü'l-fünun Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünü 1921'de bitirdi. İzmir ve İstanbul'da öğretmenlik yaptı. İki çocukları Can ile Canan'ın doğumundan bir yıl sonra (1927) müfettişliğe atandı. Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürü (1932), Maarif Vekaleti Orta Tedrisat Umum Müdürü (1939), İzmir Milletvekili (1935) oldu.

28 Aralık 1938 tarihinde başlayan Maarif Vekilliği 05. 09.1946'ya kadar sürdü. 21 Kasım 1950'de Cumhuriyet Halk Partisi'nden ve *Ulus* gazetesinden ayrılan Yücel, *Cumhuriyet* ve *Dünya* gazetelerinde köşe yazıları yazdı.

26 Şubat 1961'de İstanbul'da vefat eden Hasan Âli Yücel'in cenazesi devlet töreniyle Ankara Cebeci Asri Mezarlığı'nda 2 Mart'ta toprağa verildi.

Ebcedle tarih

Hasan Âli'nin saygı duyduğu dervişlerden biri de Üsküdar Mevlevihanesi şeyhi Ahmed Remzî (Ak-yürek) Dede idi (öf. Kayseri, 1944). Yücel'in bakan oluşuna Dede, Farsça bir ifade ile tarih düşürmüştü:

Tealî kerâ ma'arif be Hasan Âli = 1358.

Maarif Vekili oluşunun hicri tarihini gösteren bu ifade "Maarif, Hasan Âli ile yüceldi" anlamına gelmektedir.

Biz de -haddimiz olmayarak - hece vezniyle vefatına biri hicri, diğeri miladi iki tarih düşürdük:

*Doğduğu gündən beri, gündemindedir dergâh
Gelenler gitmektedir, bu dünya bir seyrangâh
Bir ney gelip anlatsın tarihiyle gönlünü
Hamûşaneyeye gitti "Kalb-i Şair-i Hangâh" = 1381*

*Göçen Âli Yücel'dir Ali Rıza'nın oğlu
Celaledin Dede'nin dergâhında yol oğlu
Erenlerden dört kutub gelip tarih söylesin
Maarif vekili "Arif Derviş Ademoğlu" = 1961.*

1997 yılının UNESCO tarafından "Hasan Âli Yücel'i Anma Yılı" olarak kabul edilmesi bazı kültürel faaliyetler için güzel bir vesile olmuştur (1). Yıllık içinde yapılan çeşitli toplantılar, dergilerin hazırladıkları dosyalar Yücel ile ilgili bir çok bilginin yeniden toplama ve ilgililere sunulabilmesine zemin hazırladı. Hasan Âli'nin daha önce yayınlanmış olan bazı eserlerinin Kültür Bakanlığı'nca yeniden basılması, Mustafa Çıkar tarafından 1993 yılında Almanya'da Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan eserin Türkçe'sinin *Hasan Âli Yücel* ve *Türk Kültür Reformu* adıyla İş Bankası tarafından neşredilmesi, *Tarih ve Toplum* dergisinin Ekim 1997'de çıkan 166. sayıyı bu konuya tahsis etmesi zikredilmesi gereken ilk faaliyetlerdir.

Bu çalışmalarda Hasan Âli'nin bir yönünün yeterince gündeme getirilmediği görülmüştür: Şairliği. Halbuki o, şiirleriyle matbuat âleminde girmiş, mis-

ralarıyla derdini terennüm etmeye başlamış olan bir kişiydi. Niçin bu yönü görmezlikten geliniyordu? Bunun başka sebepleri de olabilir. Fakat bizce onun bu yönünü görmek istemeyen kişilerin en önemli endişelerinden biri Hasan Âli'nin derviş-meşrepliği, tekke şiiri tarzındaki manzumeleri ve dergâhlardan aldığı feyizle beslenen mistik tarafıdır. Onun için bu yazıda Hasan Âli Yücel sadece şiir ve edebiyat yönünden ele alınacak, onun tekke edebiyatı tarzındaki şiirleri aktarılmayacak, derviş-meşrepliği öne çıkarılmayacaktır. Politik ve bürokratik yönüne mümkün mertebe temas edilmeyecek, köy Enstitüleri macerası, Kenan Öner Davası ele alınmayacaktır (2). "Altı Ok" şiirine temas edilmeyeceği gibi 27 Mayıs'ı alkışlayan manzumeleri de şimdilik bizi ilgilendirmemektedir. Çünkü bu konular ele alınca onun şairliği ve tasavvuf dünyası ile olan bağı ister istemez ikinci, üçüncü plana düşmekte, hatta tamamen görünmez hale gelmektedir (3).

Dede

Hasan Âli gerek anne, gerek baba tarafından derviş bir ailenin çocuğudur. Onun sanatkarlığını buradan başlatmak gerekir.

Annesi Neyyire Hanım (öf. 1964) tarafından Kadiriye tarikatına mensuptur. Daha sonraki yıllarda kendisinin soyu sopy ile ilgili ileri sürülen iddialara 92 beyitlik uzun bir şiirle cevap verirken bize dedesinin dinî-mistik yönünü de tanıtmaktadır.

*Sultan Selim semtinde bir ev ona uzletgâh
Teshih elde başında güllü Kadirî külâh*

*Ben o evde doğmuşum sağmış bu levent dede
Elleriyle okşarmış severmiş görmese de*

*Sekseninde ölürlen coşkunkluk içindeymiş
Sanki vecidli başı arşa yükselip değmiş*

*Bu yanık ilâhiyi okunmuş son nefeste
Bir kuş öter gibiymiş yıkılan bir kafeste (4).*

Bu uzun şiir "Öğrensinler Aslım Ne" başlığını taşımakta ve Nakşibendiye tarikatının kurucusu Baha-uddin Şah Nakşibend'in "Soyunuz silsileniz nereye ulaşır?" sorusuna verdiği cevapla başlamaktadır: "Soyla, silsile ile hiçbir kimse hiçbir yere ulaşamaz." Kendisinin Türk olmadığına dair iddialardan çok bunalan Hasan Âli şiire şöyle başlamaktadır:

*Emesin hiç kimseyi Tanrı ahlâk yoksulu
Altüst eder âlemi bir avuç kötü huylu*

*Huysuzun en kötüsü şerefle oynayandır
Yalanları uzatıp soya sopa yayandır.*

Anneanne

Hatıralarını izlemeye devam edelim:
Çocukken evimizde en çok anılan iki isim vardı:

Hz. Ali, büyük babam Ali Bey. Hatta bir üçüncü Ali daha vardır ki, onun adı Şeyh Ali Efendi olarak zikredilirdi ve o, Cerrahpaşa camisi civarındaki Kadirî Tekkesi'nin şeyhi idi. Şeyh Ali Efendi, büyük babamın da şeyhi imiş. Hz. Ali, bu tarikat mensupluğu dolayısıyla evimizin en yüce aziziydi. Muharrem'in ilk on gününde bizim evde bir matem havası eserd. Peygamber torunu İmam Hüseyin'in şehadetini bu matem'in içli sebebi idi. Büyük babacığım da her zaman "Allah"ım, beni İmam Hüseyin'in şehadet bayrağı altındaki sevgili kulların arasına al..." diye dua edermiş (5).

Anneannem, adam akıllı okur yazardı. Şimdi kıymetli kitapların arasında sakladığım Mevakib tefsirini her gün okurdum. Bazen sökemediği yer olursa, hiç belli etmeden bana okutturur ne anladığımı sorardı. Türkçesi biraz çetrefilli bu tefsiri beraber okuyarak, belki de mahsus, beni Allah Kelâmına o alıştırmıştı. Kocaman bir kitabı daha vardı: Muhammediye... Onun içinde Ka'be'nin, kendi tabutunu kendi taşıyan Hz. Ali'nin resimlerini bugün gibi hatırlıyorum. Bir başka kitap; o da resimliydi. Firavun'un beynine sinek kaçmış, başını tokmakla döğdördüğünü hiç unutmam, Firavun bu cezaya, kendini Allah bellediği için uğramış. O ince ince çizgilerle yapılmış resimlerden biri de Ferhat'la Şirin idi. Mahalle mektebindeki kız arkadaşlarım arasında Şirin'e benzeyen hangisidir, diye içimi yordüğüm çok olmuştur. İlk hikâyesini iştitiğim aşk macerası buydu, ilk gördüğüm âşıkla mâşuk, Ferhat'la Şirin dir.

Ayşe Hammicğim, Kadirî dervishi idi. Cerrahpaşa'da Başmakçı Tekkesi'nin şeyhi Baba Efendi'ye, sonra da oğlu Mehmet Ali Efendi'ye mensuptu. Sabahları, yazın beyaz, kışın deve tüyü seccadesinde oturur, namazını bitirdikten sonra taneleri iri, beş yüzlük kaka tesbihini alır, La ilahe illallah çekerd. Gözleri kapalı, başında namaz bezi, bu zikri yarı uykuda, yatağımdan seyretmeye bayıldım. Of ne tuhaf. Bu satırları yazarken onun vecdli, coşkunk sesini duyuyorum.

Tekkeler kaldırıldığı zaman evleri arayacaklar, dervişlik eşyası bulurlarsa sahibi hapse sokacaklar, diye onu korkutmuşlar; zavallı kadıncağız bu beş yüzlük tesbihini dağıtmış, doksan dokuzlusunu bırakmıştı. O, şimdi bendedir. İhima ile saklarım. Arada bir çıkarır, o kocaman taneleri çeker, geçmiş günleri gelecek günlere bağlarım. Ha koptu ha kopacak diye de içim burkulur, korkarım (6).

Baba

Yücel, daha sonra sözü Mevleviye tarikatına ve Yenikapı Mevlevihanesi'ne mensup bestekâr babasına getirmektedir:

*Babamı bıraktım ki, en sona anlıyasın
Hangi kökten gelmişim bunu içten duyusun*

*Adı Ali Rıza'dır o sağlam bir müslüman
Bütün derdi kaygusu Hakk'a bütün bir iman*

Cumhuriyet'ten Günümüze
BİLİMSEL VE FELSEFİ
Düşünce Temsilcileri

Editör ve Yazar: Süleyman Hayri BOLAY

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	238706
Tas. No:	920.056 BOLAY

Ankara
2015

S. Hayri BOLAY

Yücel, H. A. (220422)

HAYATI VE ESERLERİ

Hasan Âli Yücel eğitimci, şair, yazar, araştırmacı olarak zaten tanınmıştı. Bu şöhretini sekiz sene kadar süren ve Cumhuriyet Dönemine damgasını vuran Millî Eğitim Bakanlığı esnasındaki icraatı daha da artırdı. Bu icraatı çeşitli tenkitlere ve ithamlara yol açmış, büyük tartışmalara fırsat vermiştir. Bu ithamlar arasında "Komünistlik" suçlaması da var. Hakkında halk arasında yayılan genellikle bu ithamdır. Fakat kendisi, bazı yazılarında sağcılar ve solcular aleyhinde de ifadeler kullanmaktadır.

Hayatı

1897 yılında İstanbul Topkapı'da dünyaya gelen Hasan Âli Yücel, bir Mevlevî dervişi olan Ali Rıza Beyin oğludur. Ali Rıza Bey neyzendir, 35 şarkının ve birçok ilahinin bestekârıdır. Asılları Giresun'un Görele ilçesindedir.

Çocukluğu ve ilk gençlik yılları, Yenikapı Mevlevîhânesinde ve Mevlevîler çevresinde geçti. Çocuk denecek çağda tekke ve Mevlevîlik zevkini tatmıştır. Daha sonraki yazılarında ve hatıralarında ruhundaki o engin tesirleri hasretle yâd etmiştir. Yayınlanmamış divanına, elli yaşında yazdığı *dîbâce* (ön söz)de bunu açıkça ifade etmektedir (Ahmet Güner Sayar, 2002, s. 46, Cemal Kurnaz'dan naklen).

Vefa Lisesinde okuyan Hasan Âli Yücel, Birinci Dünya Savaşı yıllarında yedek subaylık yapmış, savaştan sonra Yüksek Öğretmen Okulu ve felsefe şubesinde tahsilini tamamlamıştır. Üniversitede iken İstiklal Harbi yıllarında gazetecilik de yapmış, *İfham* gazetesinde yazılar yazmıştır. İlk şiirleri "Dergâh Dergisi"nde çıkmıştır.

100. Doğum Yıldönümünde
HASAN-ÂLİ YÜCEL
(18 Şubat 1998, Ankara)

100. Doğum Yıldönümünde Hasan-Âli Yücel
(1998:Ankara)

100. doğum yıldönümünde Hasan-Âli Yücel Paneli, Ankara, 18
Şubat 1998 / yayına hazırlayan: Songül Boybeyi. - Ankara: AYK
Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 1998.

XVI, 176s; 19.5 cm. (Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür
Merkezi Yayını: 153, Fikir ve Sanat adamları dizisi: 13)

ISBN: 975-16-0998-4

1. YÜCEL, HASAN-ÂLİ (1897-1961) - YILDÖNÜMÜ, V.B. I.
Boybeyi, Songül II. Seri.
370.92

Yayına Hazırlayan
Songül Boybeyi

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	75605
Tas. No:	923 YÜCEL

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TÜRK DERNEĞİ YILLIĞI 1997

HASAN-ÂLİ
YÜCEL'E
ARMAĞAN

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	79257
Tas. No:	923 YÜC

Cumhuriyet'in Eğitim, Kültür, Uygarlık Savaşçısı Hasan-Âli Yücel

1995'te Paris'te toplanan 28. UNESCO Genel Konferansı, birçok ülkeden sunulan karar tasarıları arasında Hasan-Âli Yücel'in anılmasını uygun bulur. Doğumunun 100. yıldönümü olması nedeniyle 1997'yi Hasan-Âli Yücel Yılı ilan eder. Türkiye'de eğitim alanında büyük reformlar yapan, kırsal kesimde okumaz yazmazlığa karşı koymak için Köy Enstitüleri'ni kuran, programlı bir biçimde 'Dünya Klasikleri'ni Türkçeye çevirten Hasan-Âli Yücel, ülkemizde aydınlanma meşalesini işte bu çalışmaları ile yakmıştır.

HASAN-ÂLİ YÜCEL 17 Aralık 1897'de İstanbul'da doğar. Babası Ali Rıza Bey, annesi Neyire Hanım'dır. Hasan-Âli, ilk çocukluk yıllarında, Mevlevî kültürünün, dinsel kuralları ve geleneklerin sürekli etkin olduğu bir toplumsal çevre içinde yetişir. Musikî üstadı Mehmed Celâleddin Dede Efendi'nin yanında müzik eğitimi görür. Bu mekânın havasını kendisi şöyle anlatıyor: "İnsanları kibar, bahçesi ve avluları büyük, herkesin hareketleri ölçülü ve sakin... içinde çocuğun ve erginin rahat soluk alabileceği bir yerdî".

Hasan-Âli daha dört yaşındayken 1901 yılında Lâleli Sementi'ndeki Yolgeçen Mektebi'ne başlar. Burada dersler, öğrencilerin anlamını bilmedikleri Arapça metinlerin ezberlenmesine dayanmaktadır. İzlenimlerini daha sonra Hasan-Âli, "Bir yandan öğretme usulünün iptidailiği, diğer yandan ne yaptığımızı, ne olduğumuzu hiçbir suretle bilmeyişimiz, küçük yaşta zekâmızı ezme, şuurumuzu karartmak için kâfi sebeplerdir." şeklinde dile getirir.

Hasan-Âli beş altı yaşlarında iken aile Gümüşsuyu'nda bir köşke taşınır. Babası buraya taşındıktan sonra Hasan-Âli'yi Topkapı Sementi'ndeki Taş Mektep'e yazdırır. Burada sesinin güzelliği ve Kuran okumasındaki yetkinlikle göze çarpar ve öğretmeni, Ali Rıza Bey'e öğrencisini hâfız yapmasını önerir.

1906 yılında dokuz yaşında olan Hasan-Âli, Mekteb-i Osmanî'ye gönderilir. Bu okulda ilk kez tahta, haritalar ve sıralarla donatılmış bir sınıfla karşılaşır. İki yıl sonra II. Abdülhamid Kanun-u Esasî'yi yeniden yürürlüğe koyarak Meclis-i Mebusan'ı toplayacağını açıklar. 11 ya-

şında bu tarihi gelişmeleri yaşayan Hasan-Âli "Hürriyet" ve "İttihat ve Terakî" sözcüklerinin anlamını öğrenir. Artık o 'hürriyet'in ne olduğunu anlamıştır, sıra anlatmaya gelmiştir. Önüne gelene hürriyetin ne anlama geldiğini açıklar.

Mekteb-i Osmanî'yi başarıyla bitiren Hasan-Âli, gazete ilanlarına bakarak zamanın liseleri idâdiler hakkında bilgi

edinir. Sonunda Vefa İdâdisine yazılır. Nisan 1915'te Vefa İdadisi'nin son sınıfındayken, Birinci Dünya Savaşı patlak verir. Bunun üzerine askere çağılır. 18 yaşında askerlik görevine Pendik'te yedek subay olarak başlar. 1916 Ağustos'unda önce asteğmenliğe daha sonra teğmenliğe kadar yükselir. Bu dönemi Hasan-Âli şöyle değerlendiriyor: "Talim-gâh benim için hakiki bir hayat üniversitesi oldu. Çocuk denecek yaşta girdiğimiz askerlik ocağında bizlere verilen en ağır işleri gördük. Orada çekişle örs arasında farkında olmadan çelikleştik". Birinci Dünya Savaşı yenilgilerle sona erer. 30 Ekim 1918'de Mondros Mütareke'si imzalanır. Aynı yıl Aralık ayında Hasan-Âli ordudan terhis olur. Savaştan sonra, liselerin son sınıfından askere alınan

tüm gençlere, Darülfünun'da öğrenimini tamamlama olanağı tanınır. 1918'de Hasan-Âli önce Hukuk Fakültesi'ne kaydolar. Yaşadığı tatsız olaylar sonucunda buradan ayrılarak Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe Şubesi'ne kaydolar ve Darülmüallimin-i Âliye'nin (Yüksek Öğretmen Okulu) öğrenci kadrosuna katılır. "Fikir yolumu felsefe şubesinde buldum." der Yücel. Sabahları okula devam edip, akşamları gazetede çalışır. Okulunun olanaklarından yararlanır, geceleri orada kahr. Hasan-Âli ile 1919 sonbaharında Darülmüallimin-i Âliye'de tanışan Ahmet Hamdi Tanpınar bu dönem hakkında şunları yazar: "Geceleri geç vakit ve daima havadisle dönerdi. Milli Mücadelenin o sıkışık günlerinde toplandığımız kahvelerde, yatakhane, bize mütalaa salonu olarak ayrılan odada hep bu dönüşü beklerdik. Çünkü beraberinde en yeni cephe ve Ankara haberlerini getirirdi."

Üniversite dönemi olayların yoğunlaştığı yıllardır. Hasan-Âli için en önemli olay da 23 Mayıs 1919 tarihinde yapılan ünlü Sultanahmet Mitingi'dir.

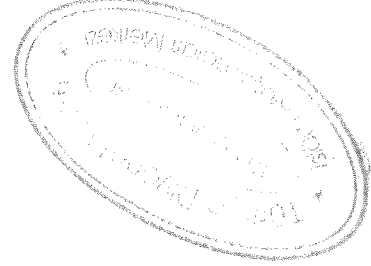
O yıllarda Türk Ocağı, vatansever İstanbul gençlerinin umutlarını diri tutan biricik sığınaklarıdır. Türk Ocağı ile ilgili olarak Hasan-Âli şunları yazar: "Orada öyle meseleler, öyle hür bir iklimin içinde tartışılırdı ki! Kalabalıkta konuşmayı orada öğrendim diyebilirim. Türk Ocağı bir mektepti. Milliyet, edeb ve medeniyet mektebi.." Üniversite döneminin sonuna geldiğinde Hasan-Âli, "Ruh ve Beden" üzerine yaptığı 30 sayfalık bir çalışmayla 1921'de Darülmüallimin-i Âliye'deki öğrenimini üstün bir başarıyla bitirir. Aynı yıl, Talim-gâh Karargâhı'ndan arkadaşı olan Necati Tansel'in kız kardeşi Refika Hanım'la evlenir.

D 138 / 173

100. Doğum Yıldönümünde

Hasan-Âli Yücel...

MUSTAFA ÇIKAR

00 HAZİRAN 1998

Tarih ve Toplum dergisinin Ekim 1997 sayısı, doğumunun 100. yılı olması nedeniyle Hasan-Âli Yücel'e ayrılmıştır. Bu sayıda yer alan üç tane yazıya kısaca yanıt vermek istiyorum.

Bunlardan ilki sayın Kurtuluş Kayalı'nın yazdığı bir eleştiri denemesidir. Yazısına "Hasan-Âli Yücel'in düşünsel kimliğinin 1940'lı yıllar dolaylarında oluştuğu sanısı bir yanlış anlamayla gelişmiştir"¹ diye başlayan Kayalı'nın, hangi gözlemlere veya kaynaklara dayanarak böyle bir sonuca vardığı belli değildir, çünkü hiçbir kaynak göstermemiştir. Sayın Kayalı'nın, Yücel hakkında yapılmış olan son çalışmayı sadece kısmen okuduğu ortadadır. Bu çalışmada, Yücel'in hayatının hangi kesitinde, hangi kuruluşlardan, kişilerden ve eserlerden etkilenmiş olduğu anlatılmıştır. Özellikle, Yücel'in düşünsel kimliğini oluşturan hümanizma anlayışının Goethe ile örtüştüğü, Goethe'nin eserlerini ise Paris'te okuduğu, bunları beraberinde Türkiye'ye

getirdiği ve bu eserlerin kütüphanesinde olduğu belirtilmiş, hattâ 40'lı yıllarda gerçekleştirilen reformların 30'lu yıllarda plânlandığı vurgulanmıştır.² Sayın Kayalı'nın okurken gözünden kaçmış olmalıdır. Kayalı, yine hiçbir kaynak göstermeden şöyle demektedir: "Bu unsura ilâve olarak aynı dönemde milliyetçilik ve hümanizmin düşünce akımı olarak bir tür birbirini dengelemesi sözkonusudur. Hattâ Hasan-Âli Yücel'in yazdıkları değerlendirilirken bu iki unsurun zaman zaman çelişkili konumu da he-

saba katılmalıdır."³ Yücel'in yazılarındaki milliyetçilik ve hümanizma çelişkisinden bahseden Kayalı, bu terimlerin bir tanımını yapmadığı gibi, Yücel'in hümanizma veya milliyetçilik terimlerini nasıl algıladığını gösteren örnekler de vermemiştir. 1920 ve 1930'lu yıllarda Yücel'in yoğun bir şekilde sanat, edebiyat, felsefe ve ilim üzerine yazılar yazdığı ve bu eserlerin halkçı ve milliyetçi karakterini vurguladığı, sözkonusu olan kitapta belirtilmiştir.⁴ Bu bağlamda, Yücel'in, milliyet fikrini "... bir insan kütlesinin kendini bilip tanınması, kendinde bilinecek ve tanınacak bir taraf olması, bir kelime ile şahsiyeti bulunması..."⁵ diye betimlediği gösterilmiştir. Bu tanımlamalarda başka milliyetleri aşağılayıcı, insansevmez veya savaşçı bir tutum gözükmemektedir. Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıkan ve uluslaşma sürecinde bir düşünür ve yazar olarak etkinlik gösteren bir Türk aydınının "insaniyete kadar

1 Kurtuluş Kayalı: "Bir Türk Aydınının Trajik Portresi", *Tarih ve Toplum*, c.28, sayı 166, Ekim 1997, s.13.

2 Mustafa Çıkar, *Hasan-Âli Yücel ve Türk Kültür Reformu*, Ankara 1997, s.61-68, 121.

3 Kurtuluş Kayalı: *a.g.y.*, s.13.

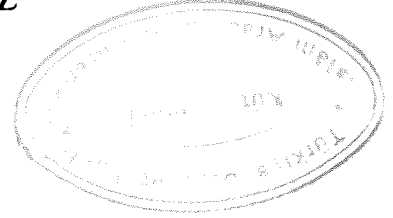
4 Mustafa Çıkar: *a.g.e.*, s.63.

5 Hasan-Âli Yücel: "Anlatmak ve Anlaşmak İçin", *Pazartesi Konuşmaları*, İstanbul 1937, s.152.

Hasan Âli Yücel'in Bilinmeyen Bir Eseri

Âli Divanı

CEMÂL KURNAZ

Hasan Âli Yücel (1897-1961), şair, yazar, araştırmacı, politikacı ve devlet adamı özellikleriyle tanınmış bir şahsiyettir. Yayınlanmış çeşitli eserleri bulunmaktadır.¹ Bu yazımızda onun hiç bilinmeyen bir eserinden, mürettep divanından söz edeceğiz.²

Hasan Âli Yücel, 1947'de komünistlik suçlamasıyla uzun süren mahkemeler ve hakkında yazılıp söylenenler dolayısıyla çok yıpranmış ve kendi kabuğuna çekilmiştir.³ Bu dönemde bir taraftan yazarlık hayatını sürdürürken,⁴ bir yandan da kadim tarzda yazdığı şiirlerden bir mürettep divan meydana getirmiştir. Bu divan, başta dibacesi olmak üzere Fuzûlî'nin Türkçe Divan'ına nazire olarak yazılmıştır.

Divan, uzun bir dibace ile başlanmaktadır. Ardından Fuzûlî'nin Şikâyetnâme diye bilinen mektubuna nazire niteliğinde İsmet İnönü'ye hitaben yazılmış "Mektûb-ı Şikâyet-Üslûb Be-Hıdmet-i Devletlü Paşa Hafazallahu Mimmâ Yuhâfu ve Yuhşâ" başlıklı uzunca bir mektup yer almaktadır. Kasideler bölümünde 1 münâcât, 1 na't, "Der Vaf-ı Sultânü's-Şu'ara Fuzûlî-i Kemîne-Gedâ" ve

"Der Vaf-ı Fasl-ı Hazân ve İstimdâd ez Fuzûlî-i Nâ-tüvân" başlıklı 2 medhiye kasidesi, "Der Vaf-ı Ahkâm-ı Zamân ve Hükâm-ı Devrân" başlıklı bir kaside, "Kaside Der Vaf-ı Safvet Be-Vesile-i Ta'yîn-i Mahkeme-i Âlî-i Temyîz Berây-i Takviye-i Ma'delet" başlıklı 1 kaside, kıt'a-i kebîre görünümünde başlıksız 1 kaside, "Kaside Der Tarihçe-i Hâl ve Tefe'ül-i İstikbâl" başlıklı 1 kaside, "Kaside Der Vaf-ı Kalem ve Hikâyet-i Derd ü Elem" başlıklı 1 kaside, 1 Kaside-i Mimiyye olmak üzere 10 kaside bulunmaktadır. "Sözümü Bitirirken" ve "İki Uca Karşıyım" başlıklı, hece vezninde ve mesnevi kafiyesinde yazılmış iki uzun şiir de bu bölümün sonuna ilave edilmiştir.

Musammatlar bölümünde, biri "Nazîre Be-Mersiye-i Bâkî", diğeri "Terkib-i Bend-i Müseddes" başlıklı 2 terki-i bend, 1 terci-i bend, 2 tesdis, 1 muhammes, 3 tahmis, 2 murabba, 1 terbi bulunmaktadır.

Divan, gazeller bölümünde yer alan 86 gazel ile tamamlanmaktadır. Gazeller, kafiyesi esas alınarak latin alfabesi sırasına göre düzenlenmiştir. Gazellerin harflere göre dağılımı şöyledir: a: 11, b: 5, c-ç: 2, d: 1, e: 6, f: 2, ğ: 1, h: 4, ı-i: 6, k: 3, l: 2, m: 11, n: 5,

r: 7, s: 1, ş: 3, t: 4, u: 2, ü: 2, z: 8. Gazellerden birinin matla beyti yoktur, birinin de hem matla beyti yoktur, hem de üç beyitten meydana gelmiştir; nâ-tamam gazel görünümündedir.

Bu şiirlerin çoğunda yazıldığı tarihler belirtilmiştir. Dibace 14 Şubat 1947 tarihini taşır. Divan'da en son yazılmış şiir ise 4 Mart 1957 tarihli-dir. Demek ki, Divan on yıllık bir sürede meydana getirilmiştir. Şiirlerin yıllara göre dağılımı ise şöyledir: 1947'de 9, 1948'de 18, 1949'da 32, 1950'de 9, 1951'de 33, 1956'da 3 ve 1957'de 1 şiir. Divan'da 1951'den 1956'ya kadar şiir yazıldığını gösteren bir kayıt yoktur.⁵

Hasan Âli Yücel, şiirlerinde Âlî mahlasını kullanmıştır. Zaman zaman "Yücel" kelimesine, mahlası yanında soyadına ima edecek şekilde tevriye ve itham-ı tenasüplü olarak yer vermiştir.

Dibace, besmeleden sonra "Sonu olmayan senâlar, sayıya sığmaz duâlar ol söz cevherin yaratan ve bizlere tahrîr kudretin verip akl-ı beşere hurûf u erkâm ile âyine tutan Alîm ve Hakîm Allah'a olsun ki, dünya denilen bu harâbe-zâra getirdiği insanlar içinde iz'ân ve idrâki henüz yerinde olanlar, benzerlerinden dü-

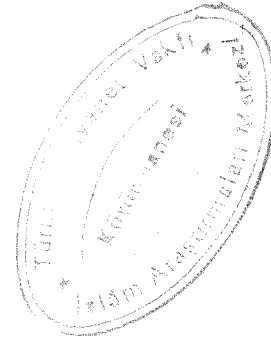
Cemal Kurnaz, Eski Türk Edebiyatı Profesörüdür.

D2512

Hasan Âli Yücel:

İcraatları ve Eserleriyle Bir Eğitim Bakanının Portresi

Yücel Bulut*

I- Giriş

Hasan Âli Yücel, Türkiye Cumhuriyeti'nin en tanınmış Millî Eğitim bakanlarının başında geliyor. Felsefe ve edebiyat-sanat alanında klasikleşmiş eserlerin tercümesine yönelik köklü ve sistematik çalışmalar, klasik dil eğitimi veren okulların açılması, konservatuarnın kurulması, çeşitli fakülteleriyle Ankara Üniversitesi'nin kurulması, Türkiye'deki neşir faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik düzenlemeler, özellikle de Köy Enstitüleri vb. örneklerle eğitim alanında atılan adımlar gibi Türkiye'nin kültür, sanat ve eğitim alanlarında etkisi sonraki dönemlerde de hissedilen ve tartışılan uygulamalar onun Bakanlığı döneminde gerçekleştirildi.

Bu yazıda, tek parti döneminin son Millî Eğitim bakanı Hasan Âli Yücel'in, bakanlığı döneminde gerçekleştirmiş olduğu icraatların ve edebiyattan psikolojiye, eğitim sistemimizin meselelerini ele alan eserlerinden günlük gazete yazılarına birçok farklı alanda kaleme almış olduğu eserlerinin bir değerlendirmesini onun yaşam hikâyesi eşliğinde yapmak amaçlanmıştır.

II- İlk Yıllar

17 Aralık 1897'de İstanbul'da doğdu. Babası Ali Rıza Bey, annesi Neyire Hanım'dır. Soyu, baba tarafından Giresun'un Görele ilçesinin Daylı köyünden Ömer Efendi'ye, anne tarafından ise III. Selim döneminde yaşamış Kaptan İsmail Tosun Ağa'ya kadar uzanır. Çocukluk yılları, Mevlevî kültürünün ve geleneklerinin etkin olduğu bir toplumsal çevrede geçti. Müzik üstadı Mehmed Celâleddin Dede Efendi'nin yanında müzik eğitimi gördü.

Dört yaşındayken Yolgeçen Mektebi'ne başladı. Altı yaşlarındayken Topkapı'daki Taş Mektep'e kaydı yaptırıldı. Dokuz yaşında Mekteb-i Osmanî'ye gönderildi. Hasan Âli, Mekteb-i Osmanî'yi başarıyla bitirdikten (1911) sonra Vefa İdadisi'ne yazıldı. Vefa İdadisi'nin son sınıfındayken, I. Dünya Savaşının patlak vermesi üzerine askere çağrıldı. Toplam üç buçuk yıllık bir askerlik döneminden sonra 2 Aralık 1918'de terhis oldu.

* Yrd. Doç. Dr., İÜEF Sosyoloji Bölümü.

Diese Arbeit ist der Tochter Hasan-Âli Yücels,

Frau Canan Eronat gewidmet,
die seit dem Tode ihres Vaters durch ihr selbstloses
und unermüdliches Engagement das Andenken an ihn bewahrt hat.

HASAN-ÂLİ YÜCEL

UND

DIE TÜRKISCHE KULTURREFORM

25 EYLÜL 1995

Mustafa Çıkar

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	33614
Tasnif No:	370.956 C. I. K. H

Her hakkı Kùltür Yayınları
İş-Türk Limited Şirketi'nindir.

HASAN-ÂLİ YÜCEL

VE

TÜRK KÜLTÜR REFORMU

Kapak Düzeni

Dizgi

Resimleme

ve

Grafik/Pikaj : Mustafa Çıkar

Birinci Baskı : 5.000 Adet - Mayıs 1997

ISBN : 975 - 458 - 068 - 5

Mustafa Çıkar

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	52237
Tas. No:	370.956 ÇIK.H

MİNPA Matbaacılık Tic. Ltd. Şti. - ANKARA 1997
Tel: 309 15 09 - 312 27 22

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

İŞ BANKASI 1997

Ahmed Güner Sayar

HASAN ÂLİ YÜCEL

Semavi Eyice ve dğr., Bilimler Konuşuyor, 2003 İstanbul, s. 159-166.

İSAM 34622

DOĞUMUNUN 100. YILDÖNÖMÜNDE

HASAN-ÂLİ YÜCEL

SEMPÖZYUMU

B İ L D İ R İ L E R

(16 - 17 ARALIK 1997, İZMİR)

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphaneleri	
Dem. No:	98704
Tas. No:	923 YÜCEL

İZÜNİDER

İZMİR ÜNİVERSİTELERİ ÖĞRETİM ELEMANLARI DERNEĞİ

1998 İzmir